

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ильин Е.П. Психология физического воспитания: Учеб. пособие для студ. пед. ин-тов по спец. № 2114 – физическое воспитание. – М.: Просвещение, 1987. – 287 с.
2. Короткова Е., Архипова Л. Обучение двигательным действиям в условиях организации продуктивных взаимодействий (ученик-ученик) // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2002. – №4. – С. 21-23.
3. Круцевич Т. Оцінка як один із факторів підвищення мотивації учнів до фізичної активності // Фізичне виховання в школі. – 1999. – №1. – С. 47-50.
4. Новосельский В.Ф. Методика урока физической культуры в старших классах: Учебно-методическое пособие. – К.: Рад. шк., 1989. – 128 с.
5. Пешкова Н.В. Педагогические условия реализации личностно развивающего подхода в физическом воспитании студентов // Теория и практика физической культуры. – 2003. – №4. – С. 13-15.
6. Поліщук М. Шляхи індивідуалізації та диференціації навчання // Фізичне виховання в школі. – 1998. – №4. – С.21-23.
7. Селютін С. Нестандартні способи проведення змагань з ігрових видів спорту. – 2001. – №3. – С. 32-34.
8. Фалько О.Ф. Виховання навичок самостійного виконання фізичних вправ. Організація самостійної роботи учнів // Таврійський вісник освіти. – 2006. – № 4. – С. 117-122.
9. Фролова Н.О. Особистісно зорієнтований підхід у фізичному вихованні молодших школярів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – 190 с.

УДК 371.2

Н.С. Мороз

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Статтю присвячено висвітленню досвіду профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії. У публікації зосереджено увагу на особливостях професійної орієнтації учнів різних вікових груп та професійно-орієнтованих програмах, які застосовують у школах даної країни.

The article is devoted experience disclosing vocational guidance in Great Britain's secondary schools. In this publication the attention is concentrated on features of vocational counseling of pupils' different age groups and vocational guidance programs which are used at schools of the country.

Серед освітнянських проблем сьогодення особливе місце посідають проблеми професійної орієнтації молоді, адже від їх правильного та повноцінного вирішення у великій мірі залежить ефективність діяльності всієї системи освіти. Належним чином організована профорієнтація – залог успішної соціалізації випускників школи [1]. У той самий час, на жаль, в системі середньої освіти України профорієнтація ще не посідає належного місця. Саме тому слід детально вивчити досвід організації профорієнтаційної роботи в інших країнах, де вона функціонує досить ефективно. Однією із таких країн є Велика Британія, освітньо-виховна система якої спирається на давні традиції та успішно пристосовується до сучасних тенденцій.

Зауважимо, що різні аспекти освіти та виховання в середніх навчальних закладах Великої Британії привертала увагу багатьох учених (Г.Л.Алексєєвич, В.С.Аранський, А.А.Барбарига, К.М.Болдирева, Б.Л.Вульфсон, В.П.Лапчинська, О.І.Локшина, П.Г.Мижуєв, Л.П.Пуховська, О.Б.Рибак, К.І.Салімова, А.А.Сбруєва, М.І.Тадєєва та ін.). Значна кількість науковців (Н.І.Балацька, І.Я.Кисельов, В.А.Рижов, Л.В.Сундукова, Г.М.Тарасова та ін.) присвятила свої дослідження висвітленню досвіду профорієнтаційної роботи як

Великобританії, так і її складових (у більшій мірі Англії). Однак, з огляду на актуальність даної проблеми в сучасних умовах, важливість використання перевіреного світового досвіду щодо підняття рівня підготовки, освіченості та мобільності майбутніх працівників, необхідність створення ефективного ринку трудових ресурсів, досвід організації профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії потребує подальшого дослідження та визначення раціональних ідей з метою впровадження їх у систему середньої освіти України. Це і стало метою даної публікації.

Треба нагадати, що у Великій Британії вперше до проблеми реформування шкільної системи професійної орієнтації звернулись у 70-ті роки ХХ століття [5]. У цей час країна переживала економічну кризу, внаслідок якої багато молодих людей залишилось без роботи. Роботодавці вважали, що випускники шкіл зовсім не готові до професійної діяльності, що вони не вміють і не хочуть працювати. Під час працевлаштування вони надавали перевагу не молодим людям, які часто міняли місце роботи і характеризувалися “безвідповідальним ставленням до своїх обов’язків”, а дорослим і жінкам з дітьми, які повертались до своїх робочих місць після відпусток по догляду за дітьми [7]. Саме тому в ті часи у Великобританії почали здійснювати перші перетворення, результатом яких стали відповідні зміни на загальному ринку праці [4: 75].

Одним із перших кроків стала доповідь Генрі Джейна “Суспільна освітня політика” на семінарі в 1973 році. У ній ідеться про створення чітких освітніх орієнтирів, які б стали поштовхом для розвитку професійної освіти, виявлення недоробок у цій галузі та окреслення шляхів її поліпшення. Освітня програма, яка була проголошена на Раді освіти, визначила основні положення, що мали бути впроваджені в освітню політику суспільства. Серед них наступні: підвищити рівень технічного і наукового забезпечення освіти і навчання нації з огляду на всі освітні рівні: шкільна, вища та професійна освіта як для громадян країни, так і для іноземців; налагодити постійні зв’язки та забезпечити відповідність кваліфікацій із системою освіти Європи; накопичувати та компіювати документацію і статистичний матеріал з питань освіти та ін. [4; 6].

Тобто одним із напрямів розвитку освіти Великої Британії стала неперервна професійна освіта. У цей період також посилюється тенденція і до міжнародного співробітництва в галузі професійної освіти.

З огляду на це в основу реформування національної системи освіти країни було покладено загальні принципи теоретичного, а потім і практичного розвитку концепції неперервної професійної освіти [4: 76].

Сьогодні у Великій Британії виходять із того, що саме школа є майстернею професіоналізму, а тому вона має допомогти кожній дитині виявити свої здібності до тієї чи іншої професії. У свою чергу, професійна орієнтація – важлива складова навчання й виховання – закладає основи для формування і становлення особистості, її самореалізації тощо. Виходячи із зазначеного та з метою спрямування дітей на правильний вибір професії, розвиток у них уміння і здатності адаптуватися до сучасних умов і виробничих процесів, у країні, зокрема в одній із її частин (в Англії), існує спеціально розроблена успішна модель реалізації профорієнтації [2: 71].

Вона базується на принципах професійної орієнтації, виділених Шертзером та Стоуном – ученими, які займаються науковими дослідженнями даної проблеми в Англії. Це наступні принципи:

- професійна орієнтація – це тривалий, послідовний освітньо-виховний процес;
- професійна орієнтація спрямовується на особистісний розвиток людини;
- професійно орієнтоване навчання ґрунтується на визнанні позитивних рис людини і її цінності;
- в основу професійної орієнтації покладають співпрацю, а не натиск;
- профорієнтаційні заходи впливають на формування поведінки і світогляду людини;
- людина має здатність до саморозвитку [10].

В останні десятиріччя у школах Великої Британії успішно застосовують більше десяти професійно орієнтованих програм, серед яких: “Професійні та освітні технічні ініціативи”, “Договір”, “Схема підготовки молоді” та ін. До них останнім часом додаються і нові програми. Однією з них є програма для дітей 4-12-ти років “Молоде підприємство”, яка виступає основою для розвитку їхніх знань, умінь та навичок, сприяє розумінню світу виробничих відносин, забезпечує успішну соціалізацію [2: 71-72].

Зазначена програма розрахована на молодших школярів. Це вказує на те, що підготовка дітей до професійної діяльності у школах Великої Британії починається з самого малечку. З цією метою за допомогою практичних, цікавих і навіть кумедних рольових видів діяльності учням допомагають зрозуміти, як і чому окремі люди, родини, нації співпрацюють між собою; ознайомлюють їх з тим, що таке сім'я і як її члени співпрацюють одне з одним для досягнення певних цілей; навчають визначати і розрізняти потреби і бажання людини, пояснюють як їх можна задовольнити за допомогою професійної діяльності; розповідають, що таке суспільна і професійна діяльність; привчають бути свідомими громадянами та нести відповідальність за свої вчинки і рішення та ін. У 10-11-ти річному віці дітей ознайомлюють з виробничими та комерційними підприємствами, а у 11-12 років – із відносинами між країнами світу, а також тим, що вони покладаються одна на одну стосовно своїх ресурсних потреб. Як уже зазначалося, всі ці заходи проводяться у вигляді ігор. При цьому розпочинають із найпростіших (наприклад: “Магазин”, “Перукарня”), а закінчують більш складними економічними іграми (наприклад: “Монополія”) [2; 11; 13].

Окрім того в ході самостійних спостережень та під час складання письмових звітів про них учні навчаються виконувати, так би мовити, певні соціально-професійні ролі. Починаючи з початкової школи, їх навчають спілкуватися та знаходити спільну мову з іншими людьми, виховують повагу до них та формують позитивне ставлення до навчання. Все це допомагає дітям побачити та зрозуміти зв'язок між школою і життям.

У більшості середніх шкіл на третьому році навчання викладають спеціальний предмет “Профорієнтація”, на який відводиться по 1 годині на тиждень. Заняття проводить або спеціальний вчитель (фахівець із даної проблеми), або вчитель-предметник, який виконує дану функцію в якості частини свого учбового навантаження. У деяких школах створені самостійні відділення профорієнтації, які проводять консультації на різні теми (наприклад, “Вивчення процесу праці”, “Розповідь про види праці”, “Різні види виробництва”, “Взаємовідносини між людьми”, “Комерційний світ, який служить інтересам людини”). У школах широко використовують індивідуальні бесіди з учнями. Дітей навчають знаходити контакт з іншими людьми, ознайомлюють з моральними нормами поведінки у суспільстві. Це дозволяє сформувати у них суспільну свідомість, привчити з повагою ставитись до різних думок та переконань [1: 90].

У подальші роки навчання, коли учням виповняється по 13-14 років, профорієнтаційна робота набуває особливого значення, адже в 14 років дитині необхідно буде зробити свідомий вибір, який вплине на її подальшу професійну діяльність. Від вибору дитини залежить те, які навчальні дисципліни будуть їй викладати в останні два роки обов'язкового навчання в школі. Для того, щоб учні зробили правильний вибір, у більшості середніх шкіл на четвертому році навчання викладають курс “Навчання професіям” (1-2 години на тиждень), який ознайомлює дітей із професійними вимогами до тих чи інших спеціалістів, із запитами та потребами місцевої промисловості в робочих кадрах, з умовами їхньої праці тощо. Окрім того школа намагається розвивати у кожної дитини ті якості, які необхідні для її майбутньої професійної діяльності. Значну допомогу в організації та проведенні профорієнтаційної роботи надають профспілки. З кожним роком роль цих організацій у підготовці дітей та молоді до праці підвищується, а діяльність стає більш різноманітною. Представники робочих груп відвідують заняття з профорієнтації, проводять бесіди, дискусії, конференції [1: 90-91].

Починаючи з 14-річного віку, дітей залучають до різноманітних професійних програм. Так, наприклад, у 2002-2003 навчальному році, в північно-західному регіоні Англії

впроваджено програму “Економіка підприємства і особистість”, або, як її ще називають, “Особистісна економіка”. Метою програми є підвищення рівня знань учнів щодо своїх індивідуальних якостей; підвищення рівня їхньої самооцінки; допомога у пошуку роботи; навчання правильної поведінки під час співбесіди з роботодавцем, правильного заповнення анкет для подання на роботу; навчання складання власного та сімейного бюджету. Вона призначена допомогти дітям побудувати міст між школою та бурхливим і мінливим бізнес-світом, розвинути свої основні уміння, критично проаналізувати свій кар’єрний вибір, зрозуміти, яким чином вони можуть застосувати свої вміння і навички на сучасному ринку праці [2; 12].

Для того, щоб досягти такої мети, заняття за програмою “Особистісна економіка” ведуть не лише педагоги, а й представники бізнес-структур. Програма тісно пов’язана зі шкільним навчальним планом, з усіма основними предметами середніх і старших класів, які викладаються згідно з Національним навчальним планом, та передбачає вивчення таких предметів, як фінансова грамотність та основи економіки і бізнесу. Це привертає до неї увагу багатьох навчальних закладів та сприяє широкому застосуванню і поширенню її в школах північно-західного регіону Англії [2; 9].

На сучасному етапі професійна орієнтація в середніх школах Великої Британії розглядається як керівництво у виборі дітьми професії та їх консультування [8]. Основною метою цієї роботи є надання учням такої допомоги, яка сприятиме кращому розумінню ними самих себе та навколишнього світу; визначенню свого місця в суспільстві; знаходженню шляхів найбільш ефективного пристосування до нього [2].

Із цією метою в середніх школах Англії намагаються зробити всі навчальні предмети професійно орієнтованими, тобто спостерігається інтеграція предмета “Професійна орієнтація” з іншими дисциплінами. Окрім того професійно орієнтоване навчання, як правило, поєднуються з проходженням школярами виробничої практики. Це, як підкреслює у своєму дослідженні Н.І.Балацька, “сприяє розширенню кругозору учнів, їх адаптації до виробничого та суспільного життя, усвідомленню ними ролі праці і професійного заняття в суспільно-громадському становленні”. До того ж “виробнича практика сприяє подальшому працевлаштуванню молоді на тих підприємствах, де вони практикувались, що значно зменшує рівень безробіття серед молодих людей, оскільки безробіття справляє значний негативний вплив на соціалізацію молоді, виховує песимістично-нігілістичне ставлення до життя й оточуючого світу. Тому співпраця школи та комерційних, а також виробничих підприємств знижує можливість виникнення таких настроїв у молоді” [3: 157-158].

Виробничу практику вчителі середніх шкіл Англії використовують також з метою збагачення комп’ютерної бази даних та інформаційних ресурсних центрів своїх навчальних закладів новою професійно орієнтованою інформацією. Для цього із трьох-чотирьох здібних учнів, які цікавляться комп’ютерними технологіями, журналістикою та фотографією, формують групи. Кожна група отримує відповідне завдання, яке має виконати під час проходження практики на тому чи іншому підприємстві. Учнів, які входять до складу такої групи, навчають користуватися цифровими камерами, фотоапаратами, сканерами, оскільки під час виконання завдання їм необхідно брати інтерв’ю в роботодавців та учнів, спілкуватися з роботодавцями, фотографувати, розташовувати матеріали інтерв’ю і фотографії на вебсайтах своєї школи, інформувати учнів інших класів про результати своєї роботи тощо [3: 158].

Спираючись на вищезазначене, можна сказати, що в середніх школах Великої Британії профорієнтаційна робота є невід’ємною складовою навчально-виховного процесу. Така модель, на думку англійського дослідника А. Ваттса, виникає лише тоді, коли професійна орієнтація включена в навчальну програму, тісно пов’язана з процесом навчання та виховання і не розглядається окремо [2; 11]. На сучасному етапі розвитку середньої освіти Великої Британії відбувається успішна реалізація зазначеної моделі, оскільки, починаючи з перших років і протягом усього періоду навчання в школі, учні мають чимало можливостей для максимального виявлення та розвитку своїх нахилів та можливостей, для вибору

майбутньої професійної діяльності, визначення свого місця в суспільстві, адаптації до виробничого та суспільного життя тощо.

Особливо важливим, на нашу думку, є те, що силами учнів у середніх школах країни створюється комп'ютерна база даних, на вебсайтах якої кожна дитина може знайти необхідну для неї професійно орієнтовану інформацію. Це допомагає учням ознайомитись зі світом професій та вимогами до кожної з них, а головне – з професіями, які представлені в регіоні, де проживають школярі і де швидше за все працюватимуть у майбутньому. Цей досвід дуже цікавий, потребує детального вивчення та впровадження в систему середніх навчальних закладів України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алешкина Н.П. Профорієнтація в школах Англії // Вести высшей школы. – 1998. – №10. – С. 88-91.
2. Балацька Н.І. Особливості та основні моделі реалізації професійно орієнтованої системи в школах Англії // Рідна школа. – 2004. – №1. – С.71-73.
3. Балацька Н.І. Професійна орієнтація учнів у сучасних середніх школах Англії: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 2004. – 230 с.
4. Старовойт С. Особливості сучасної освітньої системи у Великій Британії // Рідна школа. – 2004. – №1. – С.75-76.
5. Ashton D. and Field D. Young workers. – L.:Hutchinson, 1976. – 124 p.
6. Berufsbildungsbericht. – Bonn, 2001. – 267 s.
7. Cherry H. Ability, education and occupational functioning. In Watts A., Super D., and Kidd J. (eds) Career development in Britain. – Cambridge: CRAS and Hobson, 1982. – P. 35-60.
8. Cleaton D. Career education and guidance in British schools. – Stourbridge: ICG and NACGT, 2003. – 90 p.
9. Hymas Charles. The National Curriculum. A Guide for Parents. – L.: CHAPMANS, 2003. – 89 p.
10. Shertzer B., Stone S. Fundamentals of guidance (1981), 4 edition. – Boston: Houghton Mifflin, 1991. – 150 p.
11. Watts A. Guidance and educational change. A cross-sectoral review of policy and practice. – Cambridge: CRAC, 2004. – 125 p.
12. Work experience and schools / Ed. By A.G.Watts. – L.: Heinemann Educational Books, 1998. – 259 p.
13. Young enterprise. Personal Economics // British journal of educational studies. – 2003. – Vol.31, №4. – P. 1,6.

УДК 37.034

А.Л. Шипко

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ТУРИСТСЬКИХ ПОДОРОЖАХ

У статті розкриваються теоретичні основи морального виховання учнів у позашкільних навчальних закладах туристсько-краєзнавчого профілю.

The article focuses on the theoretical grounds of pupils' moral upbringing at the extracurricular tourist educational institutions

Актуальність дослідження. Моральне виховання особистості у позашкільних навчальних закладах туристсько-краєзнавчого профілю має певну специфіку, що зумовлюється, в першу чергу, особливими взаєминами особистості зі складовими навколишнього простору, котрі, завдяки об'єктивним обставинам буття і провідній діяльності, стають складовими процесів життєдіяльності людини. Олюднення простору вимушує особистість сприйняти імперативну вимогу морального характеру з боку оточення і